

Η ΕΛΛΑΔΑ ΚΑΙ Η ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΚΑΙ ΑΝΑΤΟΛΙΚΗ ΕΥΡΩΠΗ*

του Σωτήρη Βαλντέν

ΟΙ ΣΧΕΣΕΙΣ της Ελλάδας με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης κατά την επόμενη περίοδο θα επηρεασθούν αποφασιστικά από ορισμένες πρόσφατες εξελίξεις και νέους παράγοντες.

- Από την προετοιμασία της νέας διεύρυνσης της Ευρωπαϊκής Ένωσης προς δέκα χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης
- Από τη λήξη του γιουγκοσλαβικού εμφυλίου και την άρση των διεθνών κυρώσεων κατά της Σερβίας
- Από την ομαλοποίηση των σχέσεων Αθήνας - Σκοπίων και την άρση του ελληνικού εμπάργκο
- Από την αυξανόμενη αβεβαιότητα για το πολιτικό μέλλον της Ρωσίας και για την εξέλιξη των σχέσεών της με τη Δύση.

Η Ελλάδα και η ανατολική διεύρυνση της ΕΕ

Η θέση της χώρας μας σχετικά με την ανατολική διεύρυνση της ΕΕ είναι μοναδική: Η Ελλάδα συγκαταλέγεται μεταξύ των ομόρων με την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη κρατών μελών, μαζί με τη Γερμανία, την Αυστρία, τη Φινλανδία και την Ιταλία. Η διεύρυνση την ενδιαφέρει συνεισφέροντας άμεσα, καθώς από αυτήν αναμένει μεγαλύτερη ασφάλεια στα βόρεια σύνορά της και σταθερότητα στη γειτονική της περιοχή, αλλά και σημαντικές ευκαιρίες για οικονομική δραστηριότητα.

Ταυτόχρονα όμως, η Ελλάδα, ως η λιγότερο αναπτυγμένη χώρα της Ευρώπης, με μεγάλο αγροτικό τομέα, και με οικονομία δυνητικά ανταγωνιστική προς αυτή αρκετών χωρών της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης (ΧΚΑΕ), είναι φυσικό να ανησυχεί

* Δεύτερο μέρος της εισήγησης στο συνέδριο με θέμα «Αναπτυσσόμενος Κόσμος, Ευρωπαϊκή Ένωση και Μετανάστευση» που οργάνωσε το Ελληνικό Ινστιτούτο Αλληλεγγύης και Συνεργασίας (ΕΛΙΝΑΣ) με την υποστήριξη της Ευρωπαϊκής Επιτροπής στο υπουργείο Εξωτερικών, 15-16 Δεκεμβρίου 1995.

για τις ενδεχόμενες επιπτώσεις της διεύρυνσης γενικά, και ιδιαίτερα πάνω στις πολιτικές και τη συνοχή της Ένωσης. Ανάλογες ανησυχίες έχουν και οι άλλες χώρες συνοχής, οι οποίες όμως ενδιαφέρονται πολύ λιγότερο από την Ελλάδα για τη διεύρυνση. Το ιδιαίτερο ενδιαφέρον της Ελλάδας για την ανατολική διεύρυνση εντοπίζεται στην περιοχή των Βαλκανίων. Η ενσωμάτωση των Βαλκανίων στην Ενωμένη Ευρώπη θα αποκαταστήσει την εδαφική συνέχεια της χώρας μας με την υπόλοιπη Ένωση, θα επιδράσει σταθεροποιητικά στην πολυτάραχη γειτονιά μας, αποθαρρύνοντας μεταξύ άλλων και αρνητικές παρεμβάσεις τρίτων χωρών. Θα επιτρέψει εξάλλου την πλήρη αξιοποίηση των συγκριτικών μας πλεονεκτημάτων στην περιοχή, προς όφελος της συνολικής και ισόρροπης περιφερειακά οικονομικής μας ανάπτυξης. Για την Ελλάδα, το σύνολο των υπό μετάβαση χωρών των Βαλκανίων έχουν προοπτικά τη θέση τους στην Ενωμένη Ευρώπη.

Είναι βέβαια γνωστό ότι η περιοχή των Βαλκανίων συμπίπτει να είναι τόσο από πολιτική όσο και από οικονομική άποψη η πλέον προβληματική όσον αφορά τη διεύρυνση. Και είναι προφανές ότι ο δρόμος προς την Ευρώπη θα είναι μακρύς και δύσκολος. Το σημαντικό είναι ωστόσο να ακολουθηθεί μια πορεία σύγκλισης και όχι απόκλισης. Ο τερματισμός του πολέμου καθιστά την προοπτική αυτή δυνατή, με την επίμονη προσπάθεια των ενδιαφερομένων χωρών, αλλά και με την αναγκαία βοήθεια της Ευρώπης. Μια τυχόν αποκλίνουσα πορεία, θα εγκυμονούσε σοβαρότατους κινδύνους για τη σταθερότητα της περιοχής και της Ευρώπης. Για την Ελλάδα, θα αποτελούσε μια καταστροφική εξέλιξη που θα ωθούσε και την ίδια στο περιθώριο του ευρωπαϊκού γίγνεσθαι.

Η Ελλάδα συναινεί στην ανατολική διεύρυνση της Ένωσης, την οποία βλέπει, μεταξύ άλλων, να διευκολύνει και την ένταξη της Κύπρου. Σε επανειλημμένες δηλώσεις προς τους γείτονες έχει υπογραμμίσει τη σημασία που αποδίδει στη βαλκανική διάσταση του εγχειρήματος. Ταυτόχρονα, θέτει το ζήτημα της εξέτασης του κόστους της διεύρυνσης, καθότι δεν θα επιθυμούσε

η διαδικασία αυτή να οδηγήσει στην εξασθένηση της Ευρώπης, των πολιτικών και της συνοχής της. Στο πλαίσιο των, κατά τη γνώμη μου, ορθών αυτών γενικών κατευθύνσεων, θα ήταν σκόπιμο να υπάρξει μια πιο ενεργός και συνεκτική ελληνική θέση. Αναφέρω ορισμένα σημεία που πιστεύω πως πρέπει να προσεχθούν:

- Η προσέγγιση που βλέπει τη διεύρυνση ως αναπόφευκτο κακό το οποίο διαπραγματευόμαστε έναντι της ένταξης της Κύπρου είναι λαθεμένη. Η διεύρυνση έχει αυτοτελή και μείζονα σημασία για την Ελλάδα.
- Η διεύρυνση αναδεικνύει δραματικά την ανάγκη εμβάθυνσης της Ένωσης. Επιβάλλεται και γι' αυτό μια πιο αποφασιστική ελληνική στάση υπέρ της εμβάθυνσης, σε όλους τους τομείς. Μόνο έτσι γίνεται πειστική και η επιμονή μας στην αρχή της συνοχής.
- Οι αναστολές που φαίνεται να υπάρχουν στο ζήτημα της βαλκανικής διάστασης της διεύρυνσης πρέπει να ξεπεραστούν. Τα όσα διακηρύσσουμε στους γείτονες πρέπει να τα υλοποιούμε με σαφή προσανατολισμό και συγκεκριμένες προτάσεις και στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Επιβάλλεται βεβαίως ρεαλισμός. Όμως η Ελλάδα θα μπορέσει να παίξει το ρόλο της στην περιοχή και στην Ευρώπη, μόνο πρωτοστατώντας στη διαδικασία ενσωμάτωσης των Βαλκανίων. Στη σημερινή περίοδο, τα «προκεχωρημένα και προνομιούχα φυλάκια» είναι καταδικασμένα αργά ή γρήγορα να βυθιστούν στο τέλμα που τα περιβάλλει. Και αυτό ισχύει ιδιαίτερα για τη χώρα μας που ήδη δυσκολεύεται να παρακολουθήσει την πορεία της Ευρώπης.
- Άμεσο ζήτημα είναι η διαμόρφωση στρατηγικής και συμμαχιών για την αντιμετώπιση των κινδύνων συρρίκνωσης των πολιτικών συνοχής με αφορμή τη διεύρυνση. Χωρίς μια τέτοια ενεργοποίηση, οι θέσεις μας θα μείνουν απλές διακηρύξεις.

Ο ρόλος της Ελλάδας στα Βαλκάνια μετά τις συμφωνίες του Dayton

Η αποκατάσταση της ειρήνης στην πρώην Γιουγκοσλαβία και η άρση των διεθνών κυρώσεων κατά της Σερβίας, σε συνδυασμό

με την εξομάλυνση των σχέσεών μας με την ΠΓΔ Μακεδονίας, ανοίγουν μεγάλες δυνατότητες για την Ελλάδα στα Βαλκάνια.

- Καταρχήν, θα πρέπει να αναμένεται μια γρήγορη ανάπτυξη των ανταλλαγών με την ΠΓΔ Μακεδονίας και την ΟΔ Γιουγκοσλαβίας. Με δεδομένη τη γεωγραφία, αλλά και τους στενούς δεσμούς με τη Σερβία, η ανάπτυξη των εξαγωγών και των επενδύσεων προς τις δύο αυτές χώρες, μπορεί κάλλιστα να φθάσει και να ξεπεράσει τις επιδόσεις μας στη Βουλγαρία και την Αλβανία. Δυνατότητες θα πρέπει να υπάρχουν και από τη συμμετοχή μας στην ανοικοδόμηση της Βοσνίας.

- Η βελτίωση του γενικότερου κλίματος θα ευνοήσει την οικονομική ανάκαμψη σε ολόκληρη την περιοχή, δημιουργώντας ευκαιρίες και για την Ελλάδα.

- Θα αποκατασταθούν βαθμιαία οι χερσαίες επικοινωνίες της Ελλάδας με την Κεντρική και Δυτική Ευρώπη μέσω πρώην Γιουγκοσλαβίας, προς όφελος της ανταγωνιστικότητας των ελληνικών προϊόντων.

- Η Θεσσαλονίκη και η Κεντρική και Δυτική Μακεδονία θα μπορέσουν να αναλάβουν πάλι τον παραδοσιακό τους ρόλο ως τόπος αγορών και παραθέρησης των κατοίκων της ΠΓΔ Μακεδονίας και της Σερβίας. Μπορεί να αναπτυχθεί ραγδαία η διασυνοριακή συνεργασία, με κοινοτική συνδρομή, όχι μόνο στα σύνορα με την ΠΓΔ Μακεδονίας, αλλά και σ' αυτά με τη Βουλγαρία, όπου φαίνεται πως η ελληνική πλευρά εγκατέλειψε τις παλαιότερες αναστολές της.

- Για πρώτη φορά διανοίγονται πραγματικές δυνατότητες ουσιαστικής ανάπτυξης της διαβαλκανικής περιφερειακής συνεργασίας σε όλους τους τομείς, περιλαμβανομένων των συγκοινωνιακών αξόνων, με συμμετοχή κοινοτικών και άλλων διεθνών κεφαλαίων. Η χώρα μας μπορεί να παίξει πρωτεύοντα ρόλο στη συνεργασία αυτή. Το κατά πόσο η Ελλάδα θα μπορέσει να αξιοποιήσει στην πράξη τις νέες αυτές δυνατότητες και να παίξει έναν ηγετικό ρόλο στην περιοχή θα εξαρτηθεί βέβαια από μια σειρά οικονομικούς και πολιτικούς παράγοντες. Κατά τη γνώμη μου, τα κρίσιμα ζητήματα είναι τα πολιτικά, καθώς η ειρήνη στα Βαλκάνια και οι ομαλές σχέσεις με

τους γείτονες εξακολουθούν να στηρίζονται σε εύθραυστες ισορροπίες, και η χώρα μας θα πρέπει να ξεπεράσει τις συνέπειες τεσσάρων ετών γεμάτων λάθη στη βαλκανική της πολιτική. Αναφέρω μερικά από τα κρίσιμα ζητήματα:

- Επείγει η πλήρης εξομάλυνση των σχέσεων με τα Σκόπια με την εξεύρεση συμβιβαστικής λύσης και την ολόπλευρη ανάπτυξη της συνεργασίας. Όσο καθυστερεί μια τέτοια λύση, η Ελλάδα θα χάνει και τα φυσικά συγκριτικά της πλεονεκτήματα στη χώρα αυτή, προς όφελος τρίτων. Επιπλέον, η εκκρεμότητα αποτελεί αγκάθι στον ευρύτερο βαλκανικό μας ρόλο.

- Είναι επιτακτικό να απαλλαγούμε από κάθε τάση προσέγγισης της οικονομικής συνεργασίας με την Αλβανία, την ΠΓΔ Μακεδονίας, αλλά ακόμη και τη Βουλγαρία με όρους «δορυφοροποίησης». Η αλαζονεία και η υπερτίμηση της ισχύος μας είναι κακός σύμβουλος στη βαλκανική πολιτική, και θα αποβεί αναπόφευκτα αντιπαραγωγική. Οι κάπως σπασμωδικές αντιδράσεις στο σχέδιο της λεγόμενης «παρα-Εγνατίας» είναι χαρακτηριστικές μιας νοοτροπίας που σε τίποτε δεν ωφελεί.

- Η απόρριψη της λογικής των αξόνων είναι ανάγκη να περάσει από τις διακηρύξεις στην πράξη. Πολυμερείς πρωτοβουλίες και οχήματα που φαίνονται να αποκλείουν ορισμένες χώρες για πολιτικούς λόγους ή και να στρέφονται εναντίον τους, αναπόφευκτα προκαλούν αντιδράσεις και, στη σημερινή βαλκανική πραγματικότητα, είναι μάλλον θνησιγενείς.

- Η απαγκίστρωση από τις πλέον ακραίες δυνάμεις του σερβικού εθνικισμού θα είχε πολλαπλές ευεργετικές επιπτώσεις στη βαλκανική μας πολιτική. Θα διευκόλυνε την ανάπτυξη των σχέσεων με άλλες βαλκανικές χώρες, ενώ ταυτόχρονα θα επένδυε πιο μακροπρόθεσμα στην παραδοσιακή μας φιλία με τη Σερβία, φιλία που θα πρέπει να επιβιώσει και μετά την αναπόφευκτη πάροδο της εθνικιστικής εκτροπής. Επίσης θα επέτρεπε να παίξουμε πιο άνετα το ρόλο μας ως η μοναδική κοινοτική χώρα στα Βαλκάνια.

- Οι συμφωνίες του Dayton εμπεριέχουν τον κίνδυνο της νομιμοποίησης τετελεσμέ-

νων των εθνικών καθάρσεων. Η επέκταση της λογικής αυτής στα Βαλκάνια είναι εξόχως αποσταθεροποιητική και επικίνδυνη. Η Ελλάδα έχει κάθε συμφέρον να πρωτοστατήσει στην αντιστροφή αυτής της τάσης, υιοθετώντας η ίδια και στηρίζοντας αλλού πολιτικές που, σεβόμενες τα διεθνή σύνορα, προασπίζονται τα δικαιώματα των μειονοτήτων και προάγουν τη δημιουργική συμβίωση των εθνοτήτων σε πολυπολιτισμικές κοινωνίες. Στο ζήτημα αυτό θα ήταν χρήσιμη μια ριζική στροφή στην παραδοσιακή ελληνική στάση. Δείγματα μιας στροφής παρατηρούνται πρόσφατα στη Θράκη, αλλά οι αντιστάσεις είναι ισχυρές και οι πειρασμοί εκτροπής των πρωτοβουλιών από το διακηρυσσόμενο σκοπό τους έντονοι. Ανάγκη για ευρύτητα πνεύματος υπάρχει και όσον αφορά τις παραμεθόριες περιοχές προς την ΠΓΔ Μακεδονίας.

- Η βαλκανική συνεργασία αποτελεί ένα κεντρικό και αναπόσπαστο τμήμα της πορείας των Βαλκανίων προς την Ευρώπη. Ωστόσο, τη συνεργασία αυτή επικαλούνται και δυνάμεις που αντιτίθενται στον ευρωπαϊκό προσανατολισμό, βλέπουν με καχυποψία τις δυτικές αξίες, ορθώνουν τεχνητά θρησκευτικά και πολιτισμικά τείχη ανάμεσα στη Δύση και τα Βαλκάνια, αναπολούν καμιά φορά το ολοκληρωτικό παρελθόν, και αποβλέπουν ενδεχομένως προς ανατολάς. Η χώρα μας έχει συμφέρον να επενδύσει στις δυνάμεις της δημοκρατίας, της ανοχής και του ευρωπαϊκού προσανατολισμού, αποφεύγοντας τους πειρασμούς πρόσκαιρων συμπτώσεων με δυνάμεις που κινούνται στην αντίθετη κατεύθυνση. Και εδώ είναι αναγκαία μια αποσαφήνιση της στρατηγικής μας.

Η Ελλάδα στην Οικονομική Συνεργασία της Μαύρης Θάλασσας

Ο ελληνοισμός έχει μακράιωνη παρουσία στο χώρο του Ευξείνου Πόντου. Στις νέες σημερινές συνθήκες, ανοίγονται σημαντικές δυνατότητες ανάπτυξης των σχέσεων με το χώρο αυτό.

Στο οικονομικό πεδίο, η περιοχή προσφέρει για ελληνικές εξαγωγές και επενδύσεις

και ήδη σημειώνονται αξιόλογα αποτελέσματα σε χώρες —πέραν των βαλκανικών— όπως η Ρωσία, η Ουκρανία, ακόμη και η Γεωργία. Ο ρόλος της ελληνικής ναυτιλίας στη Μαύρη Θάλασσα είναι σημαντικός. Ιδιαίτερη σημασία για τη χώρα μας έχουν οι εξαγωγές ενέργειας από τη Ρωσία και τα άλλα Νέα Ανεξάρτητα Κράτη προς τη Δύση και τα Βαλκάνια, διαμέσου της Μαύρης Θάλασσας και των παράκτιων χωρών. Ο σχεδιαζόμενος πετρελαιοαγωγός Burgas-Αλεξανδρούπολης, και η επικείμενη διανομή ρωσικού φυσικού αερίου στην Ελλάδα, στην ΠΓΔ Μακεδονίας, ίσως και στην Αλβανία, αποτελούν χαρακτηριστικά παραδείγματα.

Το ελληνικό ενδιαφέρον για την περιοχή της Μαύρης Θάλασσας υπερβαίνει τα στενά οικονομικά πλαίσια. Η ύπαρξη αξιόλογων ελληνικών κοινοτήτων σε μερικές από τις παράκτιες χώρες, αποτελεί σημαντικό κίνητρο και παράγοντα για την ενίσχυση των δεσμών. Η Ελλάδα έχει συγκριτικά πλεονεκτήματα σε μια περιοχή με την οποία την ενώνουν κοινές ιστορικές εμπειρίες και παραδόσεις. Στις περισσότερες χώρες κυριαρχεί η ορθόδοξη θρησκεία. Η διατήρηση και ανάπτυξη σχέσεων με τη Ρωσία έχει ευρύτερη σημασία για τη χώρα μας. Τέλος, τυχόν ελληνική απουσία από την περιοχή θα άφηνε ένα κενό που θα πληρώνονταν από άλλες, συχνά ανταγωνιστικές δυνάμεις.

Στο πλαίσιο των παραπάνω, η Ελλάδα συμμετέχει ενεργά στην Οικονομική Συνεργασία του Ευξείνου Πόντου, διαδικασία που άρχισε το 1992 με τουρκική πρωτοβουλία και που περιλαμβάνει σήμερα τις έξι παράκτιες χώρες, καθώς και την Ελλάδα, την Αλβανία, τη Μολδαβία, την Αρμενία και το Αζερμπαϊτζάν.

Η πρωτοβουλία της ΟΣΕΠ υποστηρίζεται και από την Ευρωπαϊκή Ένωση, η οποία ευνοεί τις περιφερειακές συνεργασίες στις παρυφές της για λόγους οικονομικούς και πολιτικούς. Η συγκεκριμένη πρωτοβουλία παρουσιάζει το πρόσθετο χαρακτηριστικό ότι υλοποιεί την πρόθεση της Ένωσης, η ανατολική διεύρυνση να μην οδηγήσει στην όρθωση νέων τειχών στα σύνορά της, ιδιαίτερα δε προς την κατεύθυνση της Ρωσίας, της Ουκρανίας, καθώς και της Τουρκίας.

Είναι βέβαια προφανές ότι η ανάπτυξη της

ΟΣΕΠ συναντά σήμερα και θα συναντά στο ορατό μέλλον σημαντικά εμπόδια. Ένα πλήθος τοπικών διενέξεων και διαφορών καθιστά την περιοχή εξαιρετικά ασταθή και τις διακρατικές συνεργασίες δύσκολες και εύθραυστες. Η αβεβαιότητα για το πολιτικό μέλλον πολλών από τις χώρες που συμμετέχουν, και ιδιαίτερα της Ρωσίας, αλλά και της Τουρκίας αποθαρρύνει τα μακροπρόθεσμα σχέδια. Ο διαφορετικός οικονομικός προσανατολισμός των συμμετεχουσών χωρών, και ειδικότερα οι διαφορετικοί τύποι για προοπτικές σχέσεών τους με την Ευρωπαϊκή Ένωση, καθιστά μη ρεαλιστική μια προωθημένη περιφερειακή ολοκλήρωση. Για την Ελλάδα, ο χώρος της Μαύρης Θάλασσας και η ΟΣΕΠ αποτελούν μια σημαντική διάσταση στην εξωτερική της πολιτική και στις εξωτερικές οικονομικές της σχέσεις. Μια διάσταση συμπληρωματική του βασικού ευρωπαϊκού προσανατολισμού, αλλά και της κεντρικής της προτεραιότητας που είναι η προσέγγιση των Βαλκανίων στην Ευρώπη. Και εδώ, μια εποικοδομητική συμβολή της χώρας μας θα πρέπει να απεμπλακεί από λογικές οικονομικής αξιών και συνασπισμών στο εσωτερικό της, και αντίθετα να επιδιώξει ένα ρόλο υπέρβασης των τοπικών και περιφερειακών διενέξεων με τη βοήθεια και της ιδιότητάς μας ως μέλους της ΕΕ. Ταυτόχρονα βέβαια, έχουμε κάθε λόγο να αντικρούσουμε αντιλήψεις και πολιτικές, οποθενδήποτε προερχόμενες, που βλέπουν την ΟΣΕΠ σαν ένα μέσο απομάκρυνσης των Βαλκανίων από τον ευρωπαϊκό τους προσανατολισμό. Με την έννοια αυτή, η προσέγγιση της ΟΣΕΠ κάτω από το πρίσμα μιας κάποιας «ειδικής σχέσης» της Ελλάδας με τη Ρωσία δεν φαίνεται να εξυπηρετεί τα συμφέροντα της χώρας μας, ούτε στο χώρο της Μαύρης Θάλασσας, αλλά ούτε —και κυρίως— στα Βαλκάνια σε σχέση με την ευρωπαϊκή τους προοπτική.

Οι πρόσφατες εξελίξεις, περιλαμβανομένων και αυτών που σχετίζονται με τη δική μας βαλκανική πολιτική, επιτρέπουν μια λελογισμένη αισιοδοξία ότι η χώρα μας θα μπορέσει να αναπτύξει πολύπλευρα τις σχέσεις της με τις χώρες της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης, καταλαμβάνοντας και τη θέση

που της αναλογεί στα Βαλκάνια και ενισχύοντας τη θέση της ως μέλος της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Υπάρχουν ασφαλώς και παράγοντες που εμπνέουν ανησυχίες, όπως το εύθραυστο της ειρήνης στην πρώην Γιουγκοσλαβία, οι εξελίξεις στη Ρωσία και πιθανόν και στην Τουρκία, η έλλειψη πνοής στην Ευρωπαϊκή Ένωση, αλλά και οι δυσκολίες στην ολοκλήρωση της στροφής της βαλκανικής μας πολιτικής, στις σημερινές μεταβατικές συνθήκες γενικής παράλυσης στην Ελλάδα. Πολλοί από τους παράγοντες που θα καθορίσουν τα ζητήματα αυτά δεν μπορούν να επηρεασθούν από την Ελλάδα, άλλοι μπορούν να επηρεασθούν σε κάποιο βαθμό, ενώ άλλοι τέλος εξαρτώνται αποκλειστικά από εμάς. Το σύνολο πάντως, των θεμάτων που εκτέθηκαν αναδεικνύουν την κεντρική σημασία που αποκτά σήμερα η έξοδος της χώρας από μια παρατεταμένη παρακμή, ο γρήγορος εκσυγχρονισμός της εξωτερικής πολιτικής, της οικονομίας και του πολιτικού της συστήματος. Χωρίς έναν τέτοιο εκσυγχρονισμό, η χώρα μας δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις νέες προκλήσεις, τόσο σε σχέση με την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη, όσο και ευρύτερα.

Δεκέμβριος 1995

ΡΟΤΟΝΤΑ

του Μιλτιάδη Δ. Πολυβίου

ΤΟ ΘΕΜΑ που προέκυψε γύρω από την χρήση της Ροτόντας έχει προ πολλού υπερβεί τα σύνορα της τοπικής κοινωνίας της Θεσσαλονίκης και εξακολουθεί να απασχολεί, επί ένα περίπου χρόνο, τα μέσα ενημέρωσης, έντυπα και ηλεκτρονικά, ολόκληρης της χώρας. Δεν θα αναφερθούμε εδώ στην ιστορία του κτίσματος, ούτε στα καθέκαστα της προσπάθειας κατάληψής του από την τοπική μητρόπολη με στόχο την μετατροπή του ρωμαϊκού αυτού μνημείου, που στέγασε κατά την μακράιωνη ιστορία του την λατρεία τεσσάρων θρησκειών, σε ενοριακό ναό, αφού πρόκειται για πράγματα λίγο-πολύ γνωστά. Νομίζω όμως πως δεν θα ήταν άσκοπο να αναρω-